פטורין ר' יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב מיתתו בא שור וקבלו בקרניו פלוגתא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא ורבנן דתניא [א][1] ונתן פדיון נפשו [א]דמי ניזק ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר דמי מזיק [ב]ואמר רבה נפל מראש הגג ונתקע באשה חייב בד' דברים [ג]וביבמתו לא קנה חייב בנזק בצער בריפוי בשבת אבל בשת לא דתנן [ג]אינו חייב על הבשת עד שיהא מתכוין ואמר רבה [ד]נפל מראש הגג ברוח שאינה מצויה והזיק ובייש חייב על הנזק ופטור בד' דברים [ה]ברוח מצויה והזיק ובייש חייב בד' דברים ופטור על הבשת [ו]ואם נתהפך חייב אף על הבשת דתניא ממשמע שנאמר [2]ושלחה ידה איני יודע שהחזיקה מה ת"ל והחזיקה לומר לך [ז]כיון [ד]שנתכוין להזיק אע"פ שלא נתכוין לבייש ואמר רבה [ח]הניח לו גחלת על לבו ומת פטור [ט]על בגדו ונשרף חייב אמר רבא תרוייהו תננהי על לבו דתנן [ה][י]כבש עליו לתוך האור או לתוך המים ואינו יכול לעלות משם ומת חייב [כ]דחפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור בגדו דתנן [ו][ל]קרע את כסותי שבר את כדי חייב על מנת לפטור פטור בעי רבה הניח גחלת על לב עבדו מהו כגופו דמי או כממונו דמי אם תמצא לומר כגופו דמי שורו מהו הדר [מ]פשטה עבדו כגופו שורו כממונו:

הדרן עלך כיצד הרגל

המניח [נ]את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו: **גמ'** פתח בכד וסיים בחבית [ז]ותנן נמי זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור פתח בחבית וסיים בכד [ח]ותנן נמי [ס]זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה יינו והציל את הדבש לתוכו אין לו אלא שכרו פתח בכד וסיים בחבית אמר רב פפא היינו כד היינו חבית למאי נפקא מינה למקח וממכר היכי דמי אילימא באתרא דכדא לא קרו חבית וחבית לא קרו כדא הא לא קרו לה לא צריכא דרובא קרו לה לכדא כדא ולחביתא חביתא ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא מהו דתימא זיל בתר רובא קמ"ל

פטורין. דבעינן שיכה כל נפש אדם (ס) כל הנפש ופטורים ממיתה. לר' יהודה בן בתירא חייב זה שקיבלו בסייף מפני שקירב את מיתתו: **בא שור.** מועד: **וקבלו בקרניו.** ומת: **פלוגתא דר' ישמעאל ורבנן.** לענין כופר לר' ישמעאל דאמר כופר במזיק שיימינן משלם כופר אבל לרבנן דשיימינן בניזק האי לא הוה ליה דמים ופטור: **ונתקע באשה חייב בד' דברים.** וכגון שנפל ברוח מצויה דהוה ליה קרוב למזיד: **וביבמתו לא קנה.** אע"פ ששנינו (יבמות דף נג:) הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה הני מילי היכא דנתכוין לביאת אשה אחרת אבל זה לא נתכוין לשום ביאה הלכך לא קנה ואם חזר ועשה אחד מן האחין בה מאמר פסלה עליו: **ואם נתהפך.** י[לאחר] שהתחיל ליפול דנתכוין ליפול על האדם להנאתו: **חייב אף על הבשת.** אע"פ שלא נתכוין לשם בשת: **על לבו ומת פטור.** שהיה לו לסלקה: **חייב.** דהא דלא סלקה סבר אתבעיניה ליה בדינא ויפרע לי: **כבש עליו.** שתקפו שם עד שמת: **חייב.** דה"ק ליה אם תרצה קרע ושלם אבל פירש לו ע"מ פטור: **עבדו כגופו דמי.** ואם הניח אדם גחלת על לב עבדו פטור שהיה לו לעבד לסלקה: **שורו כממונו.** שאין בו דעת לסלקה וחייב:

הדרן עלך כיצד הרגל

המניח את הכד. ושברה פטור. בגמרא [ע"ב] מפרש טעמא: **ואם הוזק בה.** הנתקל: **בעל החבית חייב.** מפרש בגמ' [שם]: **גמ' נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור.** שלשניהן רשות להלך: **פתח בחבית.** דקתני זה בא בחביתו: **וסיים בכד.** דקתני נשברה כדו של זה כו': **והציל את הדבש לתוכו.** מפני שהדבש דמיו יקרים: **שכרו.** כשאר פועל ואין בעל הדבש משלם דמי היין: **פתח בכד.** דקתני וזה בא בכדו של דבש וסיים בחבית דקתני נסדקה חבית של דבש: **למקח וממכר.** שביד המוכר לתת לו איזה שירצה ואפילו התנה עמו חבית דמשמע גדולה נותן לו כד שהיא קטנה:

אין

כבש עליו כו'. [נ]אלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עו: ושם) מפרש דרישא נקט כבש לרבותא וסיפא נקט דחפו לרבותא: **קרע** כסותי חייב. תימה היכי מייתי ראיה דלמא שאני הכא שהיה לו להסיר הגחלת מעל בגדו מדע מדנקט רבה על בגדו חייב מכלל דעל בשרו פטור והתם לקמן (דף נג.) תנן סמא את עיני אפי' על מנת לפטור חייב אלא ע"כ על בשרו פטור משום שהיה לו להסיר כמו נעל לבו ומת וי"ל דהא פשיטא ליה דמעל בשרו יסיר הגחלת ומעל בגדו לא חייש ולא איצטריך לאתויי ראיה אלא שלא תאמר כיון שמניח על בגדו והוא שותק א"כ דעתו הוי שיפטר דהא אשכחן אפי' במלוה לקרוע דחייב:

הניח גחלת על לב עבדו כו'. כשעבד כפות ורבו עומד אצלו איירי כדפרישית לעיל (דף כב: ד"ה והיה) ומיירי שלא מת העבד אלא הוזק ולהכי מספקא ליה שמא לא יחוש הרב לסלקו מפני שישלם לו דמי נזקו:

הדרן עלך כיצד הרגל

המניח. ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא. תרוייהו צריכי שאם התנה לתת לו כד והקנה לו בסודר ונתחייב הלוקח לתת דמים יכול הלוקח לומר לא אתן לך דמים אם לא תתן לי חבית דקרי ליה לחביתא כדא לפי שהוא מוחזק ולא אזלינן בתר רובא ואם התנה לתת לו חבית ונתן הלוקח דמים יכול לומר לו המוכר לא אתן לך אלא כד דקרי לכדא חביתא ולא אזלינן בתר רובא ואומר ר"ת דאפי' רב דאמר בפרק המוכר פירות (ב"ב דף צב. ושם ד"ה ולימוד) ולקמן בהפרה (דף מו.) הולכין בממון אחר הרוב גבי המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן הכא מודה שיכול המוחזק לומר למוציא אע"פ שהרוב מסייעך לא תוציא ממני ממון דקים לי כנפשאי שאני מן המיעוט אבל בנמצא נגחן לא מצי אמר מוכר קים לי בנפשך שאתה מן המיעוט דזבני לנכסתא לאדרבה יאמר הלוקח למוכר אתה הטעתני דקים לי בנפשאי שאני מן הרוב דזבני לרדיא וא"ת ונחזי אי דמי כדא אי דמי חביתא כדפריך לקמן בריש הפרה (שם) ובהמוכר פירות (ב"ב דף צב.) וניחזי אי דמי רדיא לרדיא ושם אפרש בע"ה דאפילו לרבנן דפליגי אר' יהודה בהמוכר את הספינה (שם דף עז:) גבי מכר הצמד לא מכר הבקר דלית להו הדמים מודיעים פריך וי"ל דלא שייכא הכא הודעת דמים דקרובים דמי הכד לדמי החבית א"נ שמכר לו כדים או חביות שוה מאתים זוז ולא שייך לומר בזה הודעת דמים כלל ומיירי דאית ליה זוזי דלא שייך לומר שקול [ס]כדך בזוזך ולספרים דגרסי בהפרה ובהמוכר פירות אי דליתנהו להנך זוזי צריך לאוקמי שיש ללוקח מעות המכר והקנה לו אגב קרקע או אמר כך הוחלו הכדים והחביות אי נמי הכי פירושו מהו דתימא זיל בתר רובא אע"פ שהדמים מסייעים למוחזק קמ"ל וה"ה דהוי מצי למימר איפכא מהו דתימא זיל בתר חזקה קמ"ל דאין הולכין בתר חזקה אלא אחר הרוב אלא משום דמתניתין מוכחא דבא להשמיענו דלא אזלינן בתר רובא דכד וחבית חדא ניהו ולפי זה אתי שפיר טפי אליבא דרב מאליבא דשמואל מדשמעינן דלא אזלינן בתר רובא אלא היכא שהדמים מסייעים למוחזק ולא שמעינן זה במקום דאין הדמים מסייעים:

קמ"ל

מסורת הש"ס

א) לקמן מ. מכות כ:, ב) יבמות נד., ג) לקמן פו:, ד) [לקמן לג.], ה) סנהדרין עו: [ע"ש], ו) לקמן לב., ז) לקמן לא:, ח) לקמן קטו., ט) [ויקרא כד], י) [רש"ל], כ) גי' רש"ל אלא כי' ופירוש על המוכר קאי וה"ק שהלוקח יכול לומר שקול כדך בוזי היכא שהוא תופש ועיין תשובת רלב"ח,

◆

תורה אור השלם

1. אִם כֹּפֶר יוּשַׁת עָלָיו וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר יוּשַׁת עָלָיו: שמות כא ל
2. כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָה אֵשֶׁת הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת אִישָׁהּ מִיַּד מַכֵּהוּ וְשָׁלְחָה יָדָהּ וְהֶחֱזִיקָה בִּמְבֻשָׁיו: דברים כה יא

◆

מוסף רש"י

פטורין. שאין ידוע על ידי מי נהרג (לעיל י:). **ונתקע באשה חייב בד' דברים.** בנזק ובצער ובריפוי ושבת, כדאמר בהחובל (לקמן פה:) פצע תחת פצע לרבות השוגג כמזיד והאונס כרצון (יבמות נד.). **וביבמתו לא קנה.** דלא אכוין לביאה (שם). **כבש עליו כו' או לתוך המים.** כבש, פרמי"ר בלע"ז, אוחז ראשו של חבירו ותוקפו במים כדי שלא יוכל להרים ראשו ונטבע ומת (סנהדרין עו:). **הדרן עלך כיצד הרגל** **זה בא בחביתו וזה בא בקורתו.** ופגע זה בזה (לקמן לא.). **אין לו אלא שכרו.** שכר כלי ושכר פעולה (לקמן קטו:).

◆

עין משפט נר מצוה

קה א מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הלכה א סמג עשין סו:

קו ב מיי' פ"ב מהלכות יבום הלכה ד סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קסו סעיף ח:

קז ג מיי' פ"א מהלכות חובל ומזיק הלכה י סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף א:

קח ד ה ו ז מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף יא:

קט ח טוש"ע ח"מ סי' שפג סעיף א וסימן תיח סעיף יח:

קי ט מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה כב סמג עשין ע טוש"ע שם:

קיא י כ מיי' פ"ג מהל' רוצח הלכה ט:

קיב ל מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפ סעיף א:

קיג מ מיי' שם פ"ד הלכה כב ועיין בהשגות ובמ"מ ובנ"י שהאריך סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שפג סעיף א וסימן תיח סעיף יח:

א נ מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ה סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף א:

ב ס מיי' פי"ב מהלכות גזילה ואבידה הלכה ה סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סימן רסה סעיף ה:

◆

רבינו חננאל

נתכוון פטור. ותניא הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחול לי עיני וסימאה כו'. הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה לענין נזקין חייב ואפילו אנוס לענין ד' דברים פטור כדאמרינן. לענין גלות חייב דהא הות ליה ידיעה. לענין שבת פטור דכל מלאכה הנעשית שלא במחשבתו פטור. לענין עבד חלוקת רשב"ג ורבנן. נתכוון לזרוק שתים וזרק ד' והזיק חייב אבל בד' דברים פטור דהא לא נתכוון. לענין גלות ואשר לא צדה פרט למתכוון לזרוק ב' וזרק ד' דקרוב למזיד ולא מתכפר א) לו בגלות לענין שבת פטור דבעינן עקירה והנחה בכוונה לענין עבד חלוקת רשב"ג ורבנן. נתכוון לזרוק ד' וזרק ח' כו' פשוטה היא ופירושא בשבת פרק הזורק (דף צו ע"ב) ואמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מנא תבירא תבר כלומר ואפי' לא שיברו בחיבוטו בקרקע היה ודאי נשבר. וכן אם זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וסילקן כגון שהיו קשורין בחבל והיה ראש החבל בידו בראש הגג ומשך החבל ונמשכו הכרים ונפל הכלי ונשבר פטור הזורק מפסק פסיק גירי. ואמר רבה זרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקיבלו בסייף חלוקת ר' יהודה בן בתירא ורבנן דתניא הכוהו י' בני אדם כו' לרבנן הזורקו והמקבלו בסייף שניהן פטורין הזורק מפני שלא הרג והמקבלו ג) בסייף אדם מת קיבל לר' יהודה בן בתירא המקבלו בסייף חייב שקירב מיתתו והזורקו פטור בא שור וקיבלו בקרניו והרגו חלוקת ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא היא. דתניא ונתן פדיון נפשו דמי ניזק. ר' ישמעאל אומר דמי מזיק לרבנן ג) דאמרי דמי ניזק חייב בעל השור בכופר שהרי שורו הרג לר' ישמעאל דאמר דמי מזיק פי' המזיק הוא היה חייב מיתה מפני שלא שמר שורו כאילו הוא הרג ורחמנא חס עליה לשלם כופר לפי שלא עשה מעשה בידים והכא אפילו הוא בעצמו בכי האי גוונא לא היה מתחייב דהא רבנן דפליגי עליה דר' יהודה בן בתירא פטרי ליה וכל שכן על שורו. אמר רבה היה ישן בראש הגג ונפל ונתקע באשה או כיוצא בה והזיק חייב בד' דברים דקיימא לן אין קישוי אלא מדעת והוה כאלו יש כוונה וידיעה וחייב בכל חוץ מן הבושת דתנן אינו חייב בושת עד שיהא מתכוין וביבמתו לא קנה שנאמר יבמה יבא עליה וקיימא לן עד שיתכוון

רבינו חננאל (המשך)

שניהן לביאה. ואמר רבה נפל מן הגג ברוח גדולה וחזקה והזיק ובייש פטור בד' דברים דאנוס הוא וחייב בנזק אע"פ שהוא אנוס. נפל ברוח מצויה חייב בד' דברים דהא הוי ליה למידע וקרוב לכוונה ופושע הוא אבל בבושת פטור דבעינן כוונה מוכחת ואם נתהפך והזיק ובייש כיון שכהיפוכו נתכוון להזיק קיימא לן כיון שנתכוון להזיק אע"פ שלא נתכוון לבייש חייב. אמר רבה הניח גחלת על לב חבירו ומת פטור מאי טעמא היה לו להשליכה מעל לבו. הניח גחלת על בגד חבירו ונשרף חייב אמר רבא תרוייהו תנינהו דתניא דחפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור בגדו דתנן קרע את כסותי ושבר את כדי חייב ש"מ דאפילו אם אמר לו קרע וקרע חייב וכל שכן הרואה אותו שורף את בגדיו ולא הציל שחייב השורף בנזקין ולא אמרינן היה לו להציל ממונו אלא למזיק אמרינן ליה לא היה לך להזיק ממון חבירך וכיון שהזיקתה נתחייבת. בעי רבא עבדו כגופו דמי והנותן גחלת בלבו ונשרף העבד כנותן גחלת בלב אדונו עצמו דמי מה בלב אדונו עצמו פטור דאמרינן כיון שיכול להסירה מעל לבו היה לו להסירה לא הסירה הוא הרג עצמו כן דין העבד ופטור או כממונו דמי כמו הנותן גחלת בכליו או בפירותיו או על גדי ונשרף שחייב כך דין העבד וחייב בתר דבעיא הדר פשטה עבדו כגופו והנותן גחלת בלב העבד בדלא כפית ויכול להסירה ולא הסירה ונשרף ומת פטור שורו כממונו וחייב:

הדרן עלך כיצד הרגל מועדת

המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב. פתח בכד וסיים בחבית. אמר רב פפא כד וחבית אחד הוא למאי נפקא מינה כלומר מה צורך לדקדק בזה ואמר למקח וממכר. קיימא לן כי הכד הוא פחות מן החבית שהכד שואבין בו מים ד) מן המעיין כדכתיב וכדה על שכמה והחבית גדולה ממנה ואם אמר אדם לחבירו חבית אני מוכר לך ורוב אותו המקום קורין לגדולה חבית ולפחותה ממנה כד ומיעוטא קרו נמי לחביתא כדא ולכדא חביתא. והמוכר אומר כדא מכרתי לך והלוקח אומר חבית קניתי ממך מהו דתימא זיל בתר רובא ורובא

א) וכן אמרינן לקמן דף לב לגבי דשוגג קרוב למזיד לא סגי ליה בגלות ע"ש. ג) צ"ל והמקבלו פטור מפני שאדם מת קיבל. ג) וכן כתב הרשב"א בחידושיו כאן ובשיטה מקובצת בשם רבינו ז"ל והוא סימן מפרש"י ז"ל. ד) עי' בערוך ערך כד א'.